

Mini hidroelektrane predstavljene su kao razvojna šansa za prelazak na održive izvore energije. Iza ovog dominantnog narativa krije se subvencionisani profit pojedinaca, nepoštovanje zakona i regulativa, uz narušavanje odnosa u lokalnim zajednicama i destrukciju životne sredine.

Ove godine čeka nas mnogo iskušenja, a jedno od njih, iako toga nismo u potpunosti svesni, je i otvaranje poglavlja 27 u predpristupnim pregovorima sa EU. Sa druge strane trebalo bi to da posmatramo kao srećnu okolnost, jer će nas ti pregovori naterati da povedemo računa o stvarima i pitanjima koja život znače, odnosno, o životnoj sredini i okruženju u kojem živimo. Ta pitanja do sada nisu nikada bila na listi prioriteta vlasti, ali ni ekonomskih struktura.

Dobar uvod u otvaranje Poglavlja 27 u 2017. godini bilo je osnivanje Ministarstva za zaštitu životne sredine. Stvar je, naravno, u parama, jer se planira da će za realizaciju svih zadataka koji nas čekaju na ovom polju, biti potrebno oko 10-12 milijardi evra... Stvarni troškovi će sigurno biti i mnogo veći iz raznih razloga.

Pošto su tolike pare u pitanju, novo Ministarstvo je u sopstvene nadležnosti krenulo vrlo „galantno“, sa novim budžetskim zahvatanjima. Ugošćene su strane delegacije, obećana masovnija sadnja šuma, obećano preispitivanje projekata i saglasnosti na izgradnju nekih malih, odnosno mini hidroelektrana i još mnogo drugih obećanja i lepih želja, ali je data i saglasnost na procenu uticaja na životnu sredinu za treći blok termoelektrane Kostolac. Kad smo kod MHe, javnost se, u poslednje vreme, veoma uzburkala pitanjima o opravdanosti i dobrobiti koja se očekuje planiranom izgradnjom ogromnog broja MHe na našim rekama i rečicama.

Prelazak na obnovljive izvore je neminovnost, ali postoje mnogi izbori i alternative kako to uraditi. Srbija svoju proizvodnju električne energije, osim na uglju i termoelektranama, zasniva i na hidropotencijalu. Veliki deo tog potencijala izgrađen je davno i potiče iz velikih hidrocentrala koje su kapitalni projekti za svako društvo. Pohvalno je što se obezbeđivanje dela nedostajućih kapaciteta planira povećanjem i rekonstrukcijom postojećih, jer je to ekološki najbezbolniji način. Onaj deo koji brine svakako jesu planovi koji uključuju mini i mikro hidrocentrale.

Prema Registru povlašćenih proizvođača električne energije, u Srbiji su do sada izgrađene MHe na 82 lokacije, odnosno elektrane instalirane snage oko 40 MW. Samo od početka 2017. izgrađeno je 13 elektrana ukupne instalirane snage 6,8 MW.

Srbija bi u februaru 2019. godine trebalo da dobije novi katastar malih hidroelektrana, a poslednja ozbiljna analiza hidroenergetskog potencijala Srbije rađena je 1996. godine od strane instituta za vodoprivredu „Jaroslav Černi“. Ona se oslanjala na „Katastar malih

hidroelektrana na teritoriji R. Srbije van SAP“ iz 1987. godine, u kome je preko 850 lokacija, kao i na Katastar malih hidroelektrana u Autonomnoj pokrajini Vojvodini, u kome je obrađeno 13 potencijalnih lokacija za hidroelektrane.

Definisano je više od 50 lokacija sa potencijalom preko 10MW (ukupno oko 500 MW) i još preko 850 lokacija ukupnog kapaciteta oko 450MW. To su mesta gde je moguće izgraditi Mhe od 100KW do 10MW, ali velika većina ne prelazi 500KW. Pomama za Mhe je ogromna, jer one spadaju u povlašćene proizvođače kojima se plaća stimulatívna cena za proizvedenu energiju. Povraćaj sredstava je veoma brz, i traje nekih 5 godina, a država garantuje da će 12 godina plaćati struju po stimulatívnoj tarifi (0,07-0,13E/KWh). Čak i posle tih 12 godina Mhe rade veoma profitabilno, mada u nešto manjoj meri.

Potencijalni investitori se žale na komplikovanu proceduru i mnoštvo dokumentacije koja treba da se sakupi za dobijane dozvola. Ma koliko to bilo tačno ili ne, mnogo toga je svedeno na formalne postupke i procene. Ljudi koji daju dozvole i saglasnosti uglavnom to rade iz svojih udobnih kancelarija, neretko udaljeni stotinama kilometara od realnog okruženja. Samo deo dozvola zavisi od lokalnih samouprava i ljudi koji žive tamo. Kada je potrebno obezbediti njihovu saglasnost, pojavljuju se političari i „eksperti“ koji ih ubeđuju i pričaju o mnogim dobrobitima koje će osetiti ukoliko pristanu na izgradnju Mhe, prosperitetu privrede, većem zapošljavanju, idealnom uklapanju i izvedbi objekta u životnu sredinu... Pozivaju se na vodenice i vekovnu upotrebu energije vode, ne spominjući ni jednog trenutka sve one sakrivene, veoma negativne efekte.

Izdavanje vodnih uslova, vodne saglasnosti i vodne dozvole regulisano je Zakonom o vodama. Ovaj zakon ne pravi razliku između male hidroelektrane i hidroelektrane snage preko 10 MW. Kada bi se vršila realna i objektivna procena, malo je projekata koji bi zadovoljili sve tražene uslove po kojima projektovanje i izgradnja objekata vrši. Da podsetimo zahtevi su da se: 1) omogući vraćanje vode u vodotok posle iskorišćenja energije; 2) ne umanjí postojeći obim i ne sprečava korišćenje vode za snabdevanje stanovništva i drugih korisnika; 3) ne umanjí stepen zaštite od štetnog dejstva voda; 4) ne pogoršaju uslovi sanitarne zaštite; 5) obezbeđuje njihovo višenamensko korišćenje. Po svemu sudeći, upravo zbog toga je nedavno, izmenama Zakona o planiranju i izgradnji ukinuta vodna saglasnost, a vodna dozvola više nije uslov za izdavanje upotrebne dozvole.

Procena uticaja na životnu sredinu za MHe snage ispod 2MW uopšte nije potrebna, što je neoprostivo, jer se takva postrojenja grade upravo na najosetljivijim, malim vodotocima. Za one od 2 do 10 MW procena se može, ali ne mora tražiti, a čak i ako se traži, uvek je uz naše poslovične veze i poznanstva, ali i druge mehanizme moguće pribaviti saglasnost. Naravno, daleko je bolje za investitora da se procena uopšte ne traži, jer on sam mora i da je plati.

Zakonom o zaštiti životne sredine utvrđeno je da Ministarstvo za zaštitu životne sredine daje prethodnu saglasnost na odobrenje za korišćenje prirodnih resursa ili dobara. Ako se radi o projektu koji se realizuje u zaštićenom prirodnom području, što je, na veliku žalost veoma često slučaj, onda je neophodno pribaviti prvo Uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije i dostaviti ih uz podneti zahtev.

Prilikom izgradnje, objekti MHe su u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava, osim u slučaju ako se objekat gradi u granicama nacionalnog parka ili u granicama zaštite zaštićenog prirodnog dobra od izuzetnog značaja i tada je u nadležnosti Ministarstva za zaštitu životne sredine, odnosno nadležnog organa autonomne pokrajine, ukoliko se MHe gradi na teritoriji autonomne pokrajine. Na ovaj način trebalo je ograničiti moć lokalnih moćnika i finansijera, ali se desilo upravo suprotno jer je razvlašćeno stanovništvo koje živi na određenoj teritoriji. Sva ovlašćenja data su Ministarstvu za zaštitu životne sredine koje je u našim političkim uslovima, više zainteresovano za partnerski odnos sa Ministarstvom za rudarstvo i energetiku, nego za dobrobit životne sredine i lokalne zajednice.

U važećim propisima postoji i veoma velika nedoslednost u pogledu izdavanja građevinske dozvole za MHe ispod 1 MW. Naime, Zakonom o planiranju i izgradnji predviđeno da se ovaj akt za energetske objekte izdaje u skladu sa energetsom dozvolom, dok je Zakonom o energetici predviđeno da za ove objekte energetska dozvola ne izdaje.

Srbija je u obavezi da do 2020. proizvodi 27% struje iz obnovljivih izvora. Prelazak na obnovljive izvore energije je neminovan, ali postoje mnogi izbori i alternative kako to uraditi. Ne samo da moramo dostići 27% proizvodnje iz obnovljivih izvora, nego početkom izgradnje trećeg bloka termoelektrane Kostolac snage 350MW sebi taj prag dodatno podižemo.

Zaboravljamo da nismo svoju sadašnjost samo nasledili od svojih predaka nego pozajmili od svojih potomaka! Šta ćemo im ostaviti? Da li će biti za utehu što će možda neko drugi biti na vlasti kada loše procene i odluke sadašnjih moćnika dođu, a doći će sigurno, na naplatu? Da se nismo, možda, previše zaigrali budućnošću Srbije?

Ipak, ako je cilj društva odgovoran odnos prema budućim pokoljenjima, treba se zalagati za preispitivanje svih već odobrenih projekata i datih saglasnosti, ali i za pooštavanje uslova i kriterijuma za davanje saglasnosti i dozvola, a ne za njihovo ukidanje ili olakšavanje. Sva nepoštovanja ili kršenja zakonskih i podzakonskih odredbi i drugih akata i normativa, kao i sva nepoštovanja preuzetih obaveza, moraju biti rigorozno kažnjavana. Zato je neophodan ozbiljniji, savesniji i rigorozniji inspeksijski nadzor, ali i puna agilnost tužilaštva i sudova. Od presudne je važnosti da se društvu, putem izmena Zakona u svim oblastima koje se odnose na ovu problematiku, daju mehanizmi i poluge za uspešno suprotstavljanje sve raširenijoj destrukciji životne sredine i onima kojima su lični interesi i profit jedino merilo i kriterijumi.

Izvor: mojaokolina.ba